

פרשת השבוע על פי השם משמואל

פרשת וירא

שנת תרע"א

ה'תרע"א ג' ניסן - ני 23

2. מלאך ה' בא אל אברהם

לא מצינו אצל אברהם לשון תפלה קודם שנימול. דתפילה היא רק מצד חיבור

בהמ"ק, וזה נעשה רק אחר שנימול כנ"ל שנעשה בעצמו ביהמ"ק. ובוה יובן מה שמאריך התנחומא בפתחה לפרשת וירא מענין תפלה. דע"י המילה נפתח פתח לתפלה:

והנה אין בנין ביהמ"ק דוחה שבת ואף שקרבנות דוחין שבת, מוכרח שבשבת א"צ לביהמ"ק, מחמת שבשבת עצמה נמצא הכח שיש בבית המקדש, דכמו שבהמ"ק הוא השראת שכינה כמו כן בשבת, וז"ש בזמירות של שבת יהא רעוא קמי' דישרי' על צמי'. וכמו שמצינו באצ"ה שאמר לו הקב"ה העבר הפסולת, כמו כן ההכנה לשבת היא להעביר הפסולת ושמירת הברית. ומה יצא לנו לימוד לאדם, כמו שבאברהם אבינו נפתח פתח התפלה ע"י השראת שכינה וכמו במקדש ששם עיקר התפלה, כמו כן אצל כל האדם עיקר זמן התפלה הוא בשבת, ואף אנשים דבימי החול אינם יכולין להכין א"ע כל כך לזה מחויבים בשבת להתאמץ בכל עוז להתפלל בכוננת הלב ובהשתתפות הנפש, כי הזמן עצמו מסוגל ומסייע לתפלה:

ממנו ונתבטל המום. ומבואר במ"ר (פ' מ"ח) ר"ל פתח ושור. ואיל לשלמים לזכוח לפני ה' אמר מה אם זה שהקריב שור ואיל לשמי הריני נגלה עליו ומברכו. (פרש"י דכתיב כיןהיום ה' נראה אליכם), אברהם שמל א"ע לשמי עאכו"כ שנאמר וירא אליו ה', ע"כ. הרי השוה המדרש כוונת וירא למאה"כ ה' נראה אליכם שבמשכן. והנה אמרו חז"ל במדרש לשעבר היתה השכינה מצויה עם כל אחד ואחד ואח"כ רק במשכן, והיינו דכמו אצל אצ"ה מחמת שהוא ה' מרכבה לשכינה היתה השראת השכינה אצלו, כן היתה אצל כל אחד ואחד מן הצדיקים שהיו מוכנים לזה, ואח"כ היתה באמצעות המשכן, היינו שנתקיים בכל איש ישראל מאה"כ (שמות כ"ה) ושכנתי בתוכם דייקא, ע"י אמצעות המשכן והמקדש שע"י כן זכה כאור"א להגיע לזה. והיינו טעמא דבתפלה צריך לכוון כנגד בית קה"ק משום דתפלה הוא לשון חיבור (בראשית ל') נפתולי אלהים נפתלתי פירש"י. נחברתי כו', והחיבור יכול להיות רק באמצעות המקדש, ולכך צריך לכוון כנגד בית קה"ק. ולכך

9 פירא אליו ה' וגו'. יש להבין הלא כבר נגלה אליו הקב"ה ומה זה שכתב המדר"ד (פ' מ"ח) שאמר אברהם אבינו לולא שעשיתי כן מהיכן ה' הקב"ה נגלה אלי הלא כבר נגלה אליו השי"ת. ובאמרי יוסף תירץ שעד הנה ה' לצורך המאמר משא"כ עתה יע"ש. ולבאר הדברים נראה דהנה הרמב"ן ז"ל (בהקדמה לספר שמות) כתב וז"ל וכשיצאו ממצרים אעפ"י שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם שהי' סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים, עכ"ל. והנה זה בא ללמד ונמצא למד שהיתה השראת השכינה על האבות כמו שהיתה אח"כ במשכן, וזה נעשה רק אחר המילה, 2. דקודם המילה מבואר במדר"ד (פ' מ"ז) דה"י כמו בעל מום שא"ל הקב"ה לאברהם אין כך פסולת אלא הערלה העבר אותה ובטל המום. וכמו שכל איש אשר בו מום לא יקרב ושכינתא לא שריא באתרא דפגים, א"כ לא היתה יכולה להיות השראת השכינה עד שהוסרה הערלה

3. מלאך נסיון הציוה

6 עשה רצונו. ודפח"ח. וע"כ אחרי הדברים האלה ויוגד וגו' פירש"י בשובו מהר המורי ה' אברהם מהרהר ואומר אילו ה' בני שחוט כבר ה' הולך בלי בנים ה' לו השיאו מבנות ענר אשכול וממרא וגו'. ולכאורה אינו מובן שזה ההרהור ה' צודק באם ה' שחוט ה' לו להתרעם על עצמו מדוע לא השיאו וה' לו עכ"פ בנים ממנו, אבל לא עכשיו, אך עיקר הפירוש שאברהם ה' מהרהר שבשביל זה עצמו מנעו ה' מלשחוט אותו באשר אין לו בנים והרי צריך להתקיים בו כה יהי' זרעך, והי' מתרעם על עצמו מדוע לא השיאו והי' נבחר להקרבה, ובוה נראה תכלית הרצון, רצון שברצון, רעוא דרעיון, וכענין זה הוא בסעודה שלישית בשבת, שמתעורר בכל איש ישראל תכלית הרצון להשיי, וכן מעילא לתת תכלית רצון השיי בעמו ישראל:

5 ענין נסיון העקידה אינו מה שעשה במעשה ציווי השיי, כי זה אינו כ"כ רבותא, כי בידו יתברך נפש כל חי ואם לא יקריבנו הוא הרבה שלוחים למקום, אך נראה שעיקר הנסיון ה' הרצון שהי' לו לאאע"ה בזה ולא עשה כפורע את חובו וכפוסט עצמו מחיובו. וכמו שפירש כ"כ אבי אדומ"ר דברי המדרש והזוה"ק שיצחק קיים בזה כיבוד אב, שלכאורה אינו מובן שהרי קיים מאמר השיי ומה אריא משום כיבוד אב, אך הנה הציווי לא ה' שיצחק ימסור עצמו לעולה רק שאברהם יעשה, ואם יצחק לא ה' רוצה לא ה' שום עונש על שניהם, על יצחק לא, שהוא לא נצטוו שימסור עצמו, על אברהם לא, שאינו בידו ואונס רחמנא פטרי, ולא נצטוו שיבוא עליו במלחמה, ואולי הוא זקן והוא נער יתקף יצחק ממנו, אך 2. באשר ראה יצחק שרצונו של אברהם באמת להקריבו ולא ליפטר מחובו ע"כ

4. נסיון הציוה

ענין נסיון העקידה, יש לומר שהעיקר ה' האהבה והרצון שהיו לו לאברהם ע"י, כי בלי זה מה ה' לו לעשות כי אם לא ישחוט אותו הלא הברירה בידו של הקב"ה ליטול נשמתו בלא זה, והאות על האהבה והרצון היתה הזרירות כמ"ש וישכם וגו'. וכמו שבת ע"י שממהרים לבא וגו' מורה ע"י שמקבלין את השבת בשמחה, וע"י שקיבל ציווי השיי בשמחה ע"י לא נשחט יצחק, דאל"כ לא ה' ראוי לקבל מאמרו ונביאותו של השי"ת שנית אל תעש לו מאומה, דאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה:

מלאך ה' בא אל אברהם

8

9

הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר. ויש לדקדק מה ענין ואנכי עפר ואפר לכאן. והספורנו כתב ולא ירדתי עדיין לסוף כוונת דברי חשובתן. ונראה עוד לפרש בפשטות שאמר אברהם כלפי שאמר לו הש"י שיבוא אחם בדין. טען הנה גם אני הייתי ראוי להיות עפר ואפר לולא רחמיך אשר עמדו לי לפני משורת הדין. א"כ כך היא מדת טובך מעולם לרחם אעפ"י שאינו כדאי. א"כ היתכן שתשחית וכו'. ובוה מיושב מה שאמר זה בתפלה השני ולא בתפלה הראשונה. כי בראשונה ביקש למצוא זכות בדין. השופט כל הארץ לא יעשה משפט. ולא הי מקום למאמר אנכי עפר ואפר. רק בשני שביקש רחמים גמורים אתה צדיקו של עולם תצטרף עמה. א"כ בא מאמר זה. ובוה תוכחת מוסר לכל איש לכל יתיאש מלהתפלל אף שמצא את עצמו שאינו כדאי. מ"מ יאמר לנפשו הלא חטאתי עייתי פשעתי לפניך הש"י מיום היותי על האדמה. ומ"מ רחמיך הרבים עמדו לי א"כ כך מדתך עמי מעולם לרחם אותי אעפ"י שאינו כדאי. עשה גם היום עמי ושמע תפלתי:

יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּם וּרְחַצוּ רַגְלֵיכֶם. והדקדוק עצום מדוע בענין המים נעשה כ"כ קמצן ואמר מעט מים. ולא אמר יוקח מים ורחצו וגו' יהי רב או מעט. ונראה עפ"י שכבר הגדונו מה שנשאל כ"כ זקני אדומ"ר וצלה"ה מקצק מדוע לפנים היתה האהבה גדולה כ"כ בין החסידים מה שלא נמצאה כ"כ בעתים האחרונות. והשיב כי יש בשמים היכל אהבה והרה"ק רלו"י וצלה"ה מברדישוב פתח אותו היכל ומוה נעשתה האהבה כ"כ גדולה בין החסידים. אך כאשר הרשעים השתמשו ג"כ באהבה זו לאהבות חיצוניות גמנו צדיקי הדור וסגרו את ההיכל הזה. עכ"ד. וכבר אמרנו שזו האור שנברא ביום הראשון שנגנו מפני הכוונה הזאת:

והנה אע"ה הוא הי האור שנברא ביום הראשון ובמדרש יהי אור זה אברהם. וכך היתה מדתו חסד. והי מושך את כל העולם באהבה וחסד להכניסם תחת כנפי השכינה שע"י שהכניס ללבם אהבה להשי"ת השליכו את אלילי כספם ואלילי זהבם ובואו לחסות תחת כנפי השכינה. וזהו כנוי לרחיצת רגלים המטונפות

באהבות חיצוניות. וזהו שאמר בראשית דבריו יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם. ומים הם מימי החסד כידוע למבינים. אך באשר חשב שעדיין היו נכרים מעט קשי קדל הי צריך לדקדק בהשפעת אהבה חסד ללבם שתהי במדה ובמשקל ובצמצום גדול שלא יוסיף כמלוא נימא שלא ישתרבו מזה אהבות חיצוניות שהרי טבעם נוטה לחיצוניות. ואצטגנינות גדולה היתה בלבו של אברהם שהי יודע לכוון במדת השפעת האהבה בצמצום עצום מאד. וזה יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם: ונראה דכל זה הי מפאת שהי עסוק באנשים שטבעם נוטה ונמשך לחיצוניות. אך ישראל עם קדוש ביום שבת קדוש אנו אומרים ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו. פירוש באהבה וברצון בצירוף אהבה ורצון. היינו שהשבה מלבוש בלבוש אהבה ורצון ואין בו צמצום וקיצוץ במדת האהבה ואין לחוש הי שיתרבו מזה לחיצוניות. וכלהו ערקין לנוקבא דתהומא רבא ונותנים אהבה לאדם יותר מכפי מדרגתו. וזהו שאנו אומרים במנינות רבו יתיר יסגי לעילא מן דרגי ויסב בת זוגי קהות פרישא ודו"ק:

שנת תרע"ה

במד"ר (פ' מ"ח) ותתן לי מגן ישעך וימינך תסעדני וענותך תרבני. ותתן לי מגן ישעך זה אברהם ובילקוט מסיים בה שנאמר אנכי מגן לך. וימינך תסעדני בכבשן האש וברעבון ובמלכים וכו'. וביפ"ת הקשה שמאמר אנכי מגן לך אחר מלחמת המלכים נאמר א"כ איפכא הו"ל למימר וימינך תסעדני ותתן לי מגן ישעך.

והנה דהנה כתיב יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם. ויש להבין למה קימץ כ"כ במים לאמור מפורש מעט מים. ולא אמר מים סתם והי במשמע כל הצורך. ונראה דהנה ידוע שמדתו של אע"ה היתה חסד. והיינו שהי מקרב כל באי העולם תחת כנפי השכינה ע"י שהשפיע בהם מדת חסד. היינו אהבה ודביקות למקום. וכאשר טעמו וראו כי טוב הי ועריבות ומתיקות הקדושה אז ממיאל השליכו מהם עול חשבונות הרבים. כי כל האהבות החיצוניות אינן תופסות מקום כלל ואפס ותוהו נחשבות לעומת עריבות ומתיקות הקדושה לזוכים אלי. אבל יצחק אבינו מדה אחרת היתה בו. אף שהי נמי מגייר גיורים כבמדרש (ריש פ' וישב). מ"מ לא הי ע"ז הדרך. אלא האיר לנגד עיניהם דאית דין ואית דיין וראוי לירא מפניו. ובאשר אע"ה סירב את כל באי עולם ע"י מדת חסד שהי מאכילן ומשקן ומקרבן עד שעורר בהם מדת אהבה ע"כ זכה לחלקו במדת החסד. אך ידוע שאהבה צריכה שמירה לכל יפול בנופלים וימשכו ממנה אהבות

חיצוניות. ע"כ אי אפשר ליתן אהבה ודביקות לאדם אלא לפי המדה ובצמצום לפי מסת תכונות נפשו. וזה פי הכתוב (איוב כ"ח) ומים תכן במדה. כי מים רומזים למימי חסדים שהם אהבה ודביקות. כי מים הם שורש כל תענוג כמי"ש הרח"ו בשער הקדושה. ולא יתכן ליתן לעולם אלא במדה וצמצום:

ובזה יתפרש יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם. כי הרחיצה כינוי להסרת הפחיתות וכענין אמרם ז"ל (מדרש רות פ"ה) ברות ורחצת מטונפות ע"ו. ובמדרש (פ' מ"ח) אני פורע לבניך במדבר ובישוב ולעת"ל במדבר וארחצך במים. בישוב רחצו הזכו. ולעת"ל אם רחץ הי את צואת בנות ציון. ומן השכר יובן הענין שזוכין בשבילו שבדאי הוא בדומה לו. והמים הם כינוי למי החסד והאהבה כנ"ל. שע"י שהשפיע בהם אהבה ודביקות ועריבות ומתיקות הקדושה נסתלק מהם ממילא הפחיתות. וע"כ כתיב יוקח נא מעט בצמצום ובמדה כנ"ל:

ולפי האמור יש לפרש דברי הפייטן (בתפילת גשם) זכור הנולד בבשוות יוקח נא מעט מים. שהכוונה על יצחק. שמשמע שענין יצחק ומהותו הלויים בבשוות זו. והבשוות בשביל מאמרו יוקח נא מעט מים. ואינו מובן. ולהנ"ל יתפרש בטוב. שענין יצחק ידוע שהוא מדת הדין והצמצום. ונולד מאהבה שהיא חסד. ואיך יתכן זה. אלא שגם מדת הדין והצמצום נכללה באע"ה. והיינו מאמר יוקח נא מעט מים:

והנה לאברהם ניתנה מדת החסד בלי שום צמצום וגבול ובוה נושע מכל המעיקים לו הן בגשמיות והן ברוחניות שהכל הי כאפס ואין נגדו כנ"ל. ומ"מ הי נצרך לשמירה יתירה שלא ימשך ממנו ח"ו לאהבות חיצוניות כנ"ל. וכמי"ש במק"א הא דאמרין מלך עוזר ומושיע ומגן. שע"י שאדם נעזר ונושע מתעוררת בו אהבה להשי"י. ומ"מ נצרך למגן בפני האהבה ההיא. ובוה יש לפרש הכתוב אנכי מגן לך לפי שהי אע"ה מפחד שמהישועה שהיתה לו מן המלכים יכול לצמוח לו נזק בעתיד. או בקיבול שכר או שלא ירבו בניהם צבאותם עליו. או שמה הי בכל אותן ההרורים יר"ש אחד כבמדרש (פ' מ"ד). ע"ז השיב לו הקב"ה הלא אנכי מגן לך. והיינו שלא אמר לו אהי מגן לך שהי משמע בעתיד. אלא מגן לך לשון הווה שפירושו שמעולם אני מגן לישועתך דבלא"ה הי יכול ליפול בנופלים ח"ו. וא"כ אין לך להתירא שמן הישועה יצמח לך ח"ו נזק בעתיד.

ולפי האמור יובן מאמר הכתוב ותתן לי מגן ישעך שמדה זו נוהגת עמו מעולם עוד קודם שנעשו לו נסים. ואח"כ וימינך תסעדני בכבשן האש ברעבון ובמלכים. והכל כסדר נאמר:

ולפי האמור יש לפרש הא דזכור ושמור בניבור אחד. נאמרו. היינו דשבת אינו נזקק למגן ששמירתו עמו. וזהו שמור שבשמירת שבת זוכין שכולהו ערקין ואתעברו מינה. וכעין שילה שנאכלים בה קדשים קלים ומע"ש בכל הרואה ואין צריכין לחומה. וכבר דברנו מזה: